

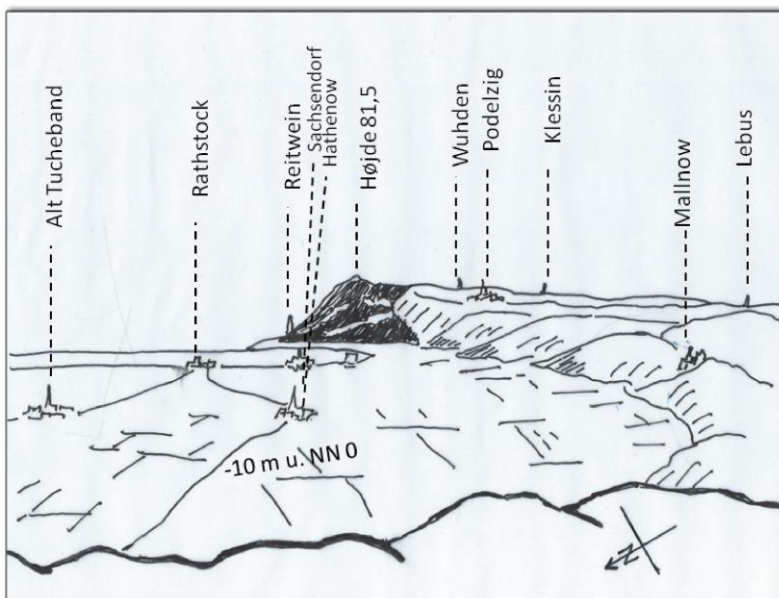
KAPITEL 9

REITWEINER HØJENE OG LEBUS

OVERGANGEN OVER ODER

2. februar gik mindre sovjetiske infanterienheder fra 8. Gardearmé (generaloberst Tjuikov) i fuldt dagslys over isen på Oder mellem Küstrin og Göritz, hvor de uopdaget nåede i land på den vestlige bred neden for højdedraget Reitweiner Højene, som er et markant skovbevokset højdedrag, der skråner stejlt ned mod Oder dalen. Fra højene er der udsigt over hele området, og de var derfor af stor militær betydning, hvilket tydeligt kan fornemmes på skitsen herunder. De højeste punkter er 81,5 m, 78 m og 76 m.

De første sovjetiske soldater nåede først på eftermiddagen frem til landsbyen Reitwein ca. 3 km vest for floden, hvor deres opdukket kom helt bag på tyskerne.

Kort 1:

Skitse over højdeforskellen mellem Oderbruch og Reitweiner Højene

Det lille sogn havde 841 indbyggere (1939). På Reitwein Gods lå der en RAD-bataljon, der stadig var klædt i Rigsarbejdstjenestens uniformer, men havde fået udleveret våben og nu indgik i det militære forsvar langs Oder. Der blev straks udkommanderet en styrke, der rykkede frem mod den østlige del af landsbyen, hvor den kom i kamp, mens byens beboere søgte tilflugt i kældrene. Efter hårde kampe lykkedes det at drive sovjetsoldaterne ud af landsbyen, men sovjetiske styrker havde indtaget og holdt nu de landbrugsejendomme, der lå i Reitweiner Loose og Göritzer Loose, der udgør marskområdet mellem floden, landsbyen og højdedraget. Sovjetiske forstærkninger ankom løbende til de tre små brohoveder, de første styrker havde indtaget, og RAD-bataljonens modangreb kørte fast.

Til forsvaret af den ca. 15 km brede sektor nord for Frankfurt rådede Division *Raegener* over den nævnte RAD-bataljon i Reitwein, en ad hoc sammensat bataljon i Podelzig, Erstatningsbataljon *Feldherrnhalle* i Wuhden, Folkestormbataljon *Potsdam* i Klessin samt Folkestormbataljon 7/108 *Franken* i Lebus. Bag dem stod III. Afdeling af SS Artilleriuddannelsesregimentet i området nær Mallnow, der var underlagt V. SS-Bjergkorps. Afdelingen var udstyret med raketkastere (Nebelwerfer)ⁱ.

III./SS-Artilleriuddannelsesregiment blev imidlertid allerede i februar trukket bort fra Pansergrenaderdivision *Kurmark* for derefter at indgå i opbygningen af SS-Artilleriregiment 32 i den nye 32. SS-Frivillige-Grenaderdivision 30. *Januar*, der blev indsat syd for Fæstning Frankfurt.

REITWEINER HØJENE

Enheder fra den sovjetiske 16. Luftværnsdivision sikrede med en massiv mur af ild fra let og tungt luftværnsskyts overgangsstedet over floden mod tyske angreb fra luften, hvilket kostede tre nedskudte tyske fly i løbet af det første tyske luftangreb. Luftwaffe ændrede derfor taktikken fra massive til individuelle angreb.

Division *Raegeners* bataljoners kampkraft var ringe og slet ikke i stand til at kaste de sovjetiske styrker tilbage over floden. Generalløjtnant Adolf Raegener, der end ikke havde et uddannet stabspersonel omkring sig, tiggede og bad sin forestående kommando V. SS-Bjergkorps' stab om forstærkninger. Det førte til afgivelse af Pansergrenaderdivision *Kurmarks* nye første generalstabsofficer, major von Hopffgarten og I. Pansergrenaderbataljon *Kurmark*, der endnu ikke var udhvilet efter kampene

øst for Oder, samt II./Panserregiment *Kurmark* (BR)¹ med dens *Panther* kampvogne. Med von Hopffgartens ankomst fik Raegener sin første "rigtige" stabsofficer, men han havde stadig ingen signalenhed til sin rådighed, og det var en meget alvorlig hæmsko for kommunikationen internt mellem staben og divisionens feltenheder.

RAD-bataljonen forsøgte allerede om aftenen den 2. februar at tilbageerobre det tabte område ved Reitwein, men bataljonen var alt for svag til, at forsøget kunne gennemføres med succes.

I Klessin så slotsgartner Richard Stephan om aftenen et sovjetisk panseropklaringskøretøj passere forbi sit hjem. På den modsatte side af Oder brændte landsbyerne, og Klessins beboere blev urolige. En del beboere overvejede, om de skulle flygte fra byen sammen med familien, men der var ikke blevet beordret evakuering, hvilket betød, at det var ulovligt at begive sig på vej væk. En budbringer fra den nazistiske kredsleder gav godsejer Otto Christer von Albedyll besked om, at han *vil blive stillet op ad væggen [og skudt], hvis [De] gør noget på egen hånd*. Bønderne på de fire gårde under godset, de 22 landarbejderfamilier, karetmageren, traktorfører, fodermesteren, smeden, tjenestepigerne og de ansatte på slottet, Albedyll familien og to familier, der var flygtet fra bomberne i Krefeld, dukkede sig alle under de første granatnedslagⁱⁱ.

II./Panserregiment *Kurmark* (BR) (major af reserven Hans-Siegfried Graf von Rothkirch und Trach) blev med sine *Panther* kampvogne den eneste reservestyrke, som oberst Langkeit straks kunne sætte ind til støtte for den hårdt pressede RAD-Bataljon ved Reitwein. Men også denne reservestyrke led tab under forsøget på at presse de sovjetiske styrker tilbage, bl.a. mistede bataljonen sin chef, der blev taget som krigsfange. Kaptajn af reserven Wilhelm Knauth overtog derefter føringen af bataljonen.

Kurmark pansergrenadererne kunne først være på plads og klar til angreb natten til 5. februar. Bataljonen rykkede frem i lavlandet fra Klessin langs floden neden for Reitweiner Højene og nåede ind på en afstand af ca. 400 m fra det sovjetiske overgangssted, før de blev opdaget. Der blev den mødt af en så voldsom beskydning, at overraskelsesangrebet ikke kunne gennemføres.

I stedet for en tysk fremrykning rykkede en sovjetisk enhed i bataljonsstørrelse nu frem mod dem helt ude ved flodbredden, hvorfra de angreb pansergrenaderernes flanke. Pansergrenaderbataljonen blev tvunget til at vende om og indlede en hurtig tilbagetrækning til Klessin,

---

¹ BR - forkortelse for Brandenburg. Bataljonen oprindeligt var planlagt at tilgå i Panserregiment *Brandenburg* som dettes I. Bataljon

som blev nået netop rettidigt til, at den var i stand til at nedkæmpe en sovjetisk enhed, der var trængt frem og havde besat dele af landsbyen. Klessin ligger på den sydlige del af højdedraget, og den vigtige nøglestilling var igen på tyske hænder.

Gennem flere dage havde indbyggerne i Lebus (2.492 indbyggere i 1939) hørt kamplarmen og kanontordenen komme nærmere, og de kunne se brande og røgsøjler stige til vejrs flere steder på den østlige side af Oder. En kilometer lang kæde af flygtninge bevægede sig hen mod færgeoverfarten til Lebus. *Hestekøretøjer, sårede soldater, kvinder med barnevogne, gamle mænd til fods med megen bagage. Et sørgeligt billede, fortælles det i Lebus' hjemstavns historie*ⁱⁱⁱ.

Ved ankomsten til Lebus opsøgte bataljonschef Rieger med sin adjutant, kaptajn Hans Freytag Baron von Loringhoven [herefter kaldet Freytag, som han blev kaldt i bataljonen], den lokale kredsledelse i kredslederhuset, hvor de skulle modtage indsatsordren. Det viste sig, at også divisionsstaben for 433. Division befandt sig i huset. De blev modtaget af generalløjtnant Vollrath Lübbe og dennes første generalstabs-officer, major von Bastien.

Lübbe: *Er De bataljonsføreren for Folkestorbataljon Franken? Endelig! Deres adjutant?*

Rieger: *Javel, hr. general.*

Lübbe: *Følg med. De vil straks blive indsat.*

Mens general Lübbe drak et glas cognac med major Rieger, viste major von Bastien adjutanten hen til et kortbord, hvor de begge tog plads.

von Bastien: *De er da aktiv officer. Hvorfor er De kommet til Folkestormen?*

Freytag: *20. juli! [Attentatet mod Hitler].*

von Bastien: *Jeg forstår. Vi kan ikke gøre andet end vores pligt.*

Freytag tilsluttede sig svaret, og bøjede over kortet begyndte de at gennemgå situationen^{iv}.

Efter at have drøftet, hvor bataljonen kunne sættes ind, kom en korporal med et andet kort. Bastien begyndte at tegne på det. *De læner Dem her op ad Fæstning Frankfurt, og De skal holde og forsvare strækningen indtil Lebus.* Loringhoven stillede flere spørgsmål og herunder, om der var artilleridækning. *Nej*, var det korte svar. Så gjorde han indsigelse mod planen. Afsnittet var ca. seks kilometer bredt.

Freytag: *Vi er en bataljon, ikke en division! De fleste mænd er ikke uddannede. Vi er utilstrækkelig bevæbnet og dårligt udrustet. Vi har overhovedet ingen tunge våben!*

von Bastien: *Vi har nok morterer i Tøjhuset.*

Freytag: *Har De ellers ingen tropper her?*

von Bastien: *Vi har intet!*

Over kortbordet udvekslede de blikke, og så forstod de fuldkommen hinanden. Freytag turde ikke sige mere. Så kom bataljonschefen og generalen til. Rieger protesterede endnu engang, men general Lübbe svarede: *Vi kan desværre ikke undvære Dem og Deres mænd. Står lastbilerne klar?* Han afbrød diskussionen. von Bastien: *De står klar, hr. general.*

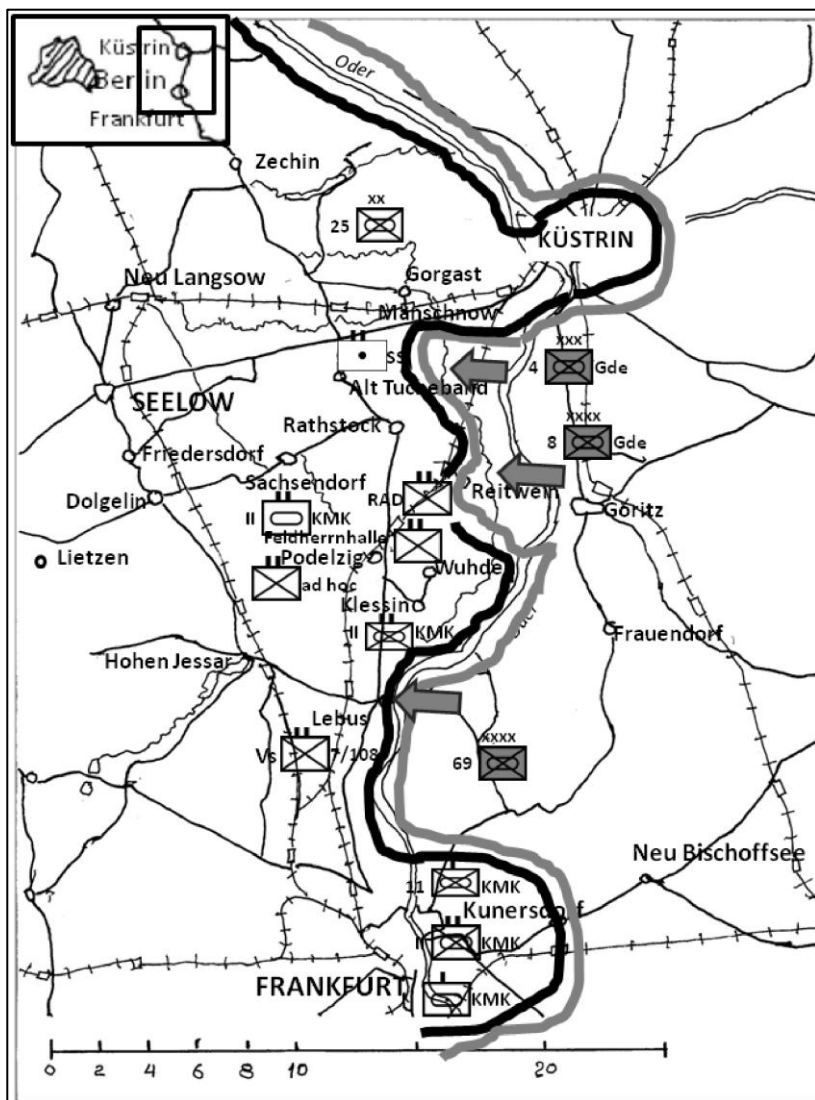
Generatordrevne lastbiler kørte bataljonen til den linje, mændene skulle forsvare. I fuldkomment mørke blev de kompagnivis læsset af. Rieger og Freytag gik side om side. De kunne kun lige ane omridset af Lebus. Rieger: *Det kan jo ikke gå godt - en dødskommando*, sagde han, og Freytag var enig. Det så slemt ud^v.

Bataljonsstaben installerede sig i Bageri Grünwald i Lebus. Skulle de kunne opholde fjenden, havde de hårdt brug for tunge våben som morterer, maskingeværer mv. De havde fået lovning på morterer fra divisionen, men maskingeværer? Der var ingen til rådighed. Rieger spurgte divisionsstaben, om der endelig var artilleri i anmarch. Svaret var nej. Rieger: *Vi kan da ikke med vore gamle mænd!* von Bastien: *De skal!*

Et telefonopkald havde givet besked om, at sovjetstyrker satte over Oder og at RAD-bataljonen i Reitwein var under angreb. Derefter blev en telefonsamtale mellem staben og en bonde, der endnu befandt sig på sin gård i Krogk på flodens østside, pludselig afbrudt. Da Freytag igen ringede op, melde en anden stemme sig i telefonen: *Kto gavaritj? - Sdjess Lieutenant Kravtsdienko. Paschausta kto tam?* Tavs lagde han røret på igen. Også her var de altså nået frem til floden. Rieger beordrede kompagnierne sat i alarmberedskab.

Situationen for bataljonen var trøstesløs. Fjenden kunne spadsere lige igennem forsvarslinjen.

Talrige flygtninge søgte råd hos bataljonsstaben, der kun kunne råde dem til hurtigst muligt at rejse mod vest. Nogle soldater, der havde reddet sig over Oder, meldte sig hos bataljonen. Deres uniformer var lasede, og de var udhungrede, ubarberede og uendelig snavsede. De fleste havde dog endnu deres gevær hos sig. Stiltiende blev de optaget i

Kort 2: Küstrin - Frankfurt området 5. februar 1945, hvor Pansergrenaderdivision Kurmarks små styrker endnu var stort set alene om at forsvare den ca. 30 km lange front

bataljonen som et velkomment tilskud. Mellem dem fandtes der heldigvis nogle, der havde forstand på at anvende morterer.

En beboer i Lebus var vidne til nogle af begivenhederne: *Flygtningekolonner med hestevogne og flygtninge til fods strømmede i den stærke kulde forbi os på gaden. Vi forsøgte at lindre elendigheden en smule ved at udlevere varme drikke og mad. Den 3. februar svømmede talrige tyske soldater mellem isflagerne over floden, hvorefter de søgte tilflugt i vore huse. I Café Wöhler var der blevet indrettet et opsamlingssted for soldater, der var kommet væk fra deres enheder, men der manglede forplejning. Vi naboer bragte varme drikke og levnedsmidler derover^{vi}.*

Samme dag satte de første sovjetiske infanterister over floden og fik fodfæste på vestsiden syd for færgestedet i Lebus. Imens blev en kampgruppe under kommando af den oberst Settler forstærket af en gruppe fra Waffen-SS. Derefter overtog kampgruppen forsvaret af Lebus. Folkestormbataljon 7./108 *Frankens* stab flyttede derfor 4. februar til Mittelmühle syd for byen. Herunder kom den under stærk beskydning i Mühlental^{vii}.

STANDRETTER

Efter flugten for den Røde Hærs fremrykning til Oder var moralen i mange tyske enheder sunket katastrofalt. Mange soldater var uden ledelse og drev formålsløst omkring bag fronten. Flere gange havde det vist sig, at viljen til at kæmpe ikke altid var til stede. 9. Armés øverstkommanderende, general Busse, indførte derfor standretter, der omgående skulle pådømme og fuldbyrde straffen over desertører og lydighedsnægttere. Busse greb til dette ubarmhjertige middel for at genskabe en "rigtig" moralsk holdning, og en række officerer og soldater blev straks dømt til døden af standretterne^{viii}.

Efter at være blevet bekendt med Busses drakoniske middel til opretholdelse af disciplinen skrev propagandaminister Joseph Goebbels 6. februar i sin dagbog: *Man kunne næsten komme på den tanke, at vi har spændt buen for hårdt, men hvilke andre muligheder har vi, når vi må forsvare os mod fjenden, der bortset fra deres forskellige politiske og militære modsætninger dog har det samme mål - at ødelægge Tyskland og udryddede det tyske folk?*^{ix}

I den evakuerede Frankfurt kom det til plyndringer. Ifølge en beretning af 9. marts fra oberst Ernst Biehler blev fire Værnemagts-soldater og otte civile dømt for plyndring ved en standret og henrettet. Endvidere blev to tjekker og en polak taget på fersk gerning i plyndring og straks skudt^x.

XI. SS-PANSERKORPS OVERTAGER LEDELSEN

SS-Obergruppenführer, general i Waffen-SS og politiet, Friedrich-Wilhelm Krüger, og hans stab i V. SS-Bjergkorps blev 7. februar frataget kommandoen over de indsatte styrker mellem Küstrin og Frankfurt. Årsagen skal antagelig søges i den dårlige ledelse af styrkerne og måske særligt i den drypvise indsættelse af enheder fra Pansergrenaderdivision *Kurmark*, der betød, at der altid var for få og for svage styrker til rådighed for de modangreb, staben iværksatte. Derfor løb de ud i sandet uden resultat.

SS-Obergruppenführer Matthias Kleinheisterkamp overtog sammen med sin stab for XI. SS-Panserkorps^{xi} i stedet ledelsen af forsvaret mellem Küstrin og Frankfurt. Han var en helt anden type end Krüger. Han var uddannet hærofficer og havde gjort aktiv tjeneste i hæren under 1. verdenskrig. I 1934 var han indtrådt i SS, og han havde ført forskellige Waffen-SS divisioner og Waffen-SS korps under 2. verdenskrig. Modsat Krüger var han en officer med meget stor erfaring i at føre store enheder, og han var meget populær blandt sine undergivne. Hans overtagelse af kommandoen betød, at der nu kom en mere stram og præcis føring af tropperne. Flere kilder betegner ham som fanatisk nazist. Korpsets stab bestod af en blanding af SS-officerer og Værnemagtsofficerer.

DESPERATE FORSVARSKAMPE

Over for den tyske styrke stod der snart 11 sovjetiske divisioner og to kampvognsbrigader fra 8. Gardearmé og 69. Armé. Opmarchen af deres enorme artilleristyrke i området Göritz - Tirpitz lige på den modsatte side af floden var næsten fuldført.

I erkendelse af vigtigheden af at holde området anvendte tyskerne i mange uger betydelige kræfter på at anlægge den såkaldte *Hardenberg* Stilling få kilometer bag hovedkamplinjen langs Oder. Den var som andre stillinger på Østfronten et improviseret anlæg af feltbefæstninger, hvori der også indgik et gammelt forløb af Oder floden (*Alte Oder*) mellem en og to kilometer vest for hovedfloden. Stillingen skulle kunne opfange og standse et sovjetisk angreb, der brød gennem hovedforsvarslinjen. Et stykke bag denne stilling blev der arbejdet på at anlægge endnu en forsvarsstilling, *Wotan* Stillingen, der strakte sig over ca. 28 km fra Scharmützelssee ved Buckow mod syd til Fürstenwalde.

Vejret var slået om fra isnende kulde til tøvejr, men det betød blot nye vanskeligheder. Den frosne jord blev nu blød og mudret, og der løb vand ind i stillingerne.

Folkestormbataljon 7./108 *Franken* fik 4. februar tildelt et godt 4 km langt afsnit langs med højderyggen fra Lebuser Unterkrug nær Mittelmühle til på højde med Kliestow. Særligt efter at den sovjetiske 69. Armé 10. februar havde sat stærke enheder over floden, blev Folkestormbataljon 7./108 *Franken* indviklet i hårde kampe i Mühlental. Det lykkedes bataljonen at forhindre en udvidelse af det sovjetiske brohoved mod syd samt at forhindre en erobring af landsbyen Wüste Kunersdorf, men herunder led bataljonen store tab.

Mens det sovjetiske artilleri mere og mere skød sig ind på Lebus by, søgte beboere i de truede kvarterer tilflugt i kældrene. Andre søgte tilflugt på en landmands mark, men mange blev såret af granatnedslag. Derefter søgte de resterende tilflugt i amtsgårdens kælder. En vindmølle stod i lys lue efter at være blevet ramt. Soldaterne bad beboerne om spader og værktøj til anlægning af stillinger. Stemningen blandt beboerne var præget af frygt og usikkerhed.

Selvom militæret forlangte byen rømmet, udbredte førende nazister i byen, herunder bygruppeleder Rausch, endnu meddelelse om, at der ikke var nogen fare. Han anstrengte sig også for at opstille et Lebuser Folkestormskompagni, som der overhovedet ikke var truffet forberedelse til. Men en sergent Menke havde i 1941 været ved fronten og i 1944 været på et to ugers kursus ved krigsskolen i Meseritz, så bygruppelederen befalede ham at oprette et kompagni.

En deling, der var hjemmehørende i den del af Lebus, der lå øst for floden, måtte udgå, da de sovjetiske tropper allerede var der. Menke samlede resten af enheden i kælderen hos en stedlig præst. Mændene fik udleveret italienske geværer, fem skud ammunition til hvert gevær samt nogle pansernæver. Mere ammunition var der ikke til rådighed, da de tyske patroner ikke passede i geværene. Da kompagniets situation var udsigtsløs, benyttede det en pause i artilleribeskydningen til at trække sig tilbage langs banedæmningen til Boossen øst for Frankfurt og derfra til Petershagen. Der tog kompagniet kontakt til 712. Grenaderdivision, som havde oprettet sin kommandocentral der.

Endelig blev der 4. februar givet ordre til rømning af Lebus. Borgmester Dornfeld havde rekvireret to jernbanetog til evakueringen. Han havde endnu ikke fået tilladelse til at evakuere den del af byen, der lå øst for floden, men den var også allerede blevet besat. Derfra beskød sovjetiske snigskytter alt, der bevægede sig på vestsiden. I Breite Strasse blev der derfor hængt et dækken op, som skulle forhindre snigskytterne i at sigte på dem, der færdedes i gaden.

Ny bykommandant blev den med Ridderkors dekorerede og kamperfarne major König som afløste den uerfarne oberst Settler. Da evakueringen to dage senere var afsluttet, trak de tyske tropper sig af taktiske årsager tilbage fra byens nederste del langs floden.

Udviklingen af situationen nord for Frankfurt fik Obergruppenführer Kleinheisterkamp til at overlade ansvaret for hele afsnittet fra Küstrin-Kietz til Klietower Burgwall nord for Lebus til oberst Langkeit og staben i Grenaderdivision *Kurmark*. Alle enheder, der befandt sig i området, blev underlagt divisionen.

ØJENVIDNE^{xii}

Adjutant Freytag skrev således^{xiii}: *Jeg var blevet glad for [bataljonschef] Rieger. Han er en vidunderlig fyr. Kammerat og soldat i ét. Kommandør og adjutant er på en måde næsten kollegiale til det mirakuløse. Med ham, som jeg næsten ikke kendte, og som jeg troede var en vild partimand, er samarbejdet bedre, end jeg kunne håbe. Om nødvendigt ville vi side om side gå i døden^{xiv}.*

Freytag fortsatte: *Da jeg åbnede dagbogen fra onsdag, 7. februar 1945, læste jeg: I formiddags besigtigelse af 2. og 3. kompagni. Den utrættelige bataljonschef! Han sendte mig til 4. kompagni, som ligger i stilling i nærheden af Frankfurt. Det var med modvilje, jeg gik til kompagnichef Meyer. Han var en ivrig nazist, fik jeg fortalt. Jeg frygtede ham især, fordi jeg hørte, at han var højerer funktionær og spillede en rolle i Gestapo, som jeg ved min flugt til fronten var blevet fri for. Jeg stødte på kompagnichef Meyer foran hans kommandostation, hvor han var på vej ud for at besigtige kompagniets stillinger.*

Freytag: *Må jeg ledsage Dem?*

Meyer: *Gerne, hr. von Freytag.*

Freytag: *Jeg skal overbringe bataljonschefens hilsener!*

Meyer: *Tak.*

Freytag: *Er der sket noget særligt?*

Meyer: *Nej.*

Meyer var middelstor og havde en fjedrende gang. Hans blik var åbent, men jeg frygtede en lurende fare. Jeg ville undgå på nogen måde at tage stilling til den politiske situation. Jeg ville ikke udsætte mig for noget. Jeg havde ikke råd til det. Når jeg tænkte på "troen på sejr", kunne jeg knap trække vejret. Jeg er træt af at sidde i fængsel som en politisk fange, eller som i Suhl, hvor jeg blev truet med at blive sendt i koncentrationslejr. Mine medfanger, politifolk, blev dømt til døden.

Meyer var venlig. Jeg havde forventet en iskold velkomst. Jeg var her kun som tjenstlig for bataljonschefen for at spørge om, hvor skoen trykkede. Jeg

behøvede ikke at indlade mig i samtale. Så vi gik en tid tavse med hinanden. Vi havde nået stillingen, og vi hilste på de kammerater, der havde besat deres poster. En del af dem var ivrigt i gang med skansearbejde. Jeg talte med soldaterne i stillingerne og kom endda med nogle vittigheder, og umærkeligt begyndte isen mellem Meyer og mig at smelte. Så ankom madbærerne, og vi fik noget at spise. Det var gule ærter med flæsk, der var kogt godt mørt og godt afstemt med salt. Det smagte pragtfuldt. Maden holder livet og sjælen sammen. Vi skrabede den sidste rest til os. Velbekomme! Vi var nået frem til andre stillinger, der lå bag en ø i floden.

Freytag: Har De haft nogen form for berøring med fjenden?

Folkestormmand: Ind til nu ikke. Afsnittet er endnu roligt.

Freytag: Er øen der foran os besat?

Folkestormmand: Måske af russerne, ikke af os!

Vi vadede gennem vandet derover. Faren prikkede i vore hænder. Jeg fortalte Meyer om de første svage reaktioner fra fjendens side, mens vi gik over et vaklende bræt og endelig fik fodfæste på øen, der var tæt bevokset af træer og buske. Fra Lebus hørtes rullende artilleribeskydning. Hvad havde russerne mon for? Forhåbentlig ville det ikke blive alt for kvalfuldt på vores venstre fløj.

Freytag: Vi skal skynde os!

Meyer: Rieger er jo i nærheden. Der vil sikkert ikke straks blive brug for Dem.

De blev enige om, at artilleriilden vel lå nord for Lebus.

Meyer: Er De aktiv officer?

Freytag: Ja. Meyer: Hvad fører Dem til os?

Freytag svarede iskoldt: Det ved De sikkert, hr. Meyer.

Meyer: Jeg indrømmer, at jeg holder øje med Dem.

Chefen for 4. kompagni havde kastet masken af sig, og svaret fik det til at løbe mig koldt ned ad ryggen. Vi måtte være meget forsigtige og holdt vore pistoler parat. Sådant arbejdede vi os igennem det knagende buskads. Bag enhver busk, bag enhver forhøjning bevokset med snævset gulgrønt græs kunne faren lure. Det fik mig til at føle sig utilpas. Endelig stod vi ved den hvirvlende flod. Vi var overbeviste om, at øen ikke var besat. Der kom et vindstød, der fik det nedfaldne brune løv fra forrige år til at rasle. Vi måtte fortsætte med at være forsigtige. Måske var den modsatte flodbred allerede besat af fjenden. Måske havde en snigskytte lige nu en af os i sit kikkertsigte. Vi måtte blive i dækning.

Meyer: 20. juli officererne havde alligevel ikke haft uret.

Freytag: Hr. Meyer!!

Freytag tænkte: *Ville han stille mig på en prøve? Uvilkårligt bævede jeg. Vidste han fuldstændig besked om mig? Var han blevet beordret til at iagttage mig? Jeg føler mig ikke godt tilpas.*

Meyer: *De svarer ikke.*

Freytag: *Fordi jeg ganske enkelt ikke ved, hvad jeg skal svare.*

Meyer: *De behøver ikke at frygte mig, kammerat Freytag, ikke mere. Der er gået så meget gennem mit hoved. Jeg finder, at vores indsats er en uret.*

Freytag: *Indsatsen er nødvendig!*

Meyer: *Med gamle og syge mænd? Med mænd, der ikke er krigsduelige?*

Freytag (var blevet fanget i at tale om det, han ikke ville tale om, men sagde alligevel):

Jeg må give Dem ret, jeg opfatter det også som en uret. Men vær venlig at sige os, hvad vi skal gøre?

Meyer: *Vi kan intet gøre!*

Freytag: *Meyer sagde det så frit og åbent at jeg måske kunne glemme mine betænkeligheder, eller risikerede jeg hals og hoved?*

Freytag: *Jeg troede, De hørte til Gestapo?*

Meyer: *Det gør jeg, og frem for alt er jeg stedfortrædende kredsleder.*

Freytag: *Så giver De mig dolken nu?*

Meyer: *Selvfølgelig har jeg fået den opgave at holde øje med Dem. Jeg ved alt om Dem, men vær ikke bekymret, jeg er ikke længere indforstået med, hvad der nu sker, og hvad der er sket. Jeg ved for meget. Jeg var idealist. Nu ønsker jeg, at dette djævelsværk så hurtigt som muligt falder sammen.*

Freytag: *Kammerat Meyer!*

Meyer: *Se, nu har jeg udleveret mig selv til Dem, og dolken er i Deres hånd. Men jeg behøvede slet ikke først at spørge: Vil De forråde mig? Jeg ved, med hvem jeg taler.*

Freytag skrev: *I stedet for at svare løb mine øjne i tårer. De vadede gennem vandet, og selvom fødderne var våde og kolde i skistøvlerne, så varmede det hans hjerte.*

Freytag: *Jeg hader denne uoprigtighed [...]. Jeg hader det Tredje Riges løgnagtighed.*

Meyer: *Af alle de partikammerater, der befinder sig her, er jeg den mægtigste. Jeg er flygtet til Oder, fordi jeg ikke mere vil vide af noget af alt det her - jeg blæser på min magt. Jeg ville altid være menneske og ville altid være ædel. Jeg var idealist. Som ungt menneske var jeg begejstret over Hitler. Det var dengang, hvor vores fjender i 1. verdenskrig havde fornærmet os dybt, og hvor han gik ind for skridt for skridt at fjerne denne uret. Under massemøderne var jeg begejstret. På et tidligt tidspunkt lod jeg mig rive med i partiets kølvand. For mig var han virkelig den elskede leder. Jeg stod for idealer - men ikke for forbrydelser!*

Freytag afsluttede sin beskrivelse af samtalen således: *Vi var tilbage i Weissenburger og sagde farvel med et langt kig og kraftig håndtryk. Vi var blevet venner. Jeg vidste, at han ikke ville lade mig i stikken.*

Der blev 7. februar ca. kl. 1130 set fire tyske soldater på Oders østside, hvor de gik hen til kanten af isen og råbte om hjælp. Det var soldater, der under tilbagetoget var kommet væk fra deres enheder. Næsten samtidig dukkede major König op hos Rieger og Freytag. Han havde hørt om soldaterne, der siden den foregående dag havde råbt om hjælp fra den modsatte side. König bad om, at mændene derovre blev reddet, men han beordrede det ikke. Da de var i tvivl om, at deres gamle mænd ville kunne klare sig over den stærke strøm med hvirvlerne, tøvede de.

König ville sende færgfolk og fiskere fra Lebuser Folkestorm til at hjælpe. Rieger gav ordre til, at der i 1. og 2. kompagni skulle spørges efter frivillige til den ikke ufarlige aktion. 3. kompagni blev også spurgt, men kompagnichef Schippel afslog med en bemærkning om, at de ikke kunne forsvare at sende folkene ud i en så udsigtsløs operation, der ville medføre, at de blev ofret. Området var jo besat af stærke sovjetiske enheder.

Rieger og Freytag var for så vidt enige med ham, men König havde bedt om det, og det var jo "brødre", der havde hjælp behov. Isflagerne var blevet så tynde, at man ikke kunne stage sig over floden på dem. Så ankom en hestevogn med en båd og to færgemænd. Fra 1. kompagni meldte fem mand sig inkl. kompagnichef Hirsch, og fra 2. kompagni meldte fire mand sig inkl. kompagnichef Künzel.

Freytag berettede: *Jeg kastede hue og frakke fra mig, jeg skulle jo ikke bruge dem mere, troede jeg. Min kone havde forladt mig og var dampet af til Lissabon. Hun havde taget begge mine drenge med sig. Hvad havde jeg at miste? Jeg var en landsknægt! En rakte mig en maskinpistol. Prammen flød, den flød!*

Folkestormsoldat Junker, der var en af de frivillige, fortalte: *Under ledelse af bataljonens adjutant, Friherre von Freytag Loringhoven, begyndte de*

frivillige deres vovestykke. Bogstavelig talt. Selvfølgelig blev der på vores side af floden gjort klar til ildafgivelse som sikring under redningsaktionen, så man omgående kunne svare igen, hvis bolsjevikkerne ville forstyrre redningsaktionen fra den modsatte side. Men ikke et skud forstyrrede aftenstilheden.

Vore hjerter bankede og den ene og anden bøn blev sendt til himlen: Åh Gud, lad redningsaktionen lykkes! Og det lykkedes. Lydløst var vore mænd nået frem til deres truede kammerater og havde halet dem og deres geværer ind i båden. Dybt lastet med redderne, de reddede og våbnene var fribordet kun få centimeter over vandet, da båden vendte tilbage til vestbredden ledsaget af hviskende tilråb fra de andre. Glæden lyste ud af alle ansigter, da det var lykkedes. Mændene havde i dagevis ligget og gemt sig i et krat på flodbredden kun tredivemeter fra en sovjetisk stilling, mens de levede af sne og vand fra floden^{xv}.

Det var lykkedes at redde ni soldater tværs over floden. Efter at være blevet forplejet indgik de i bataljonsstyrken som en kærkommen forstærkning.

Rothenburg kompagniet kom hurtigt i opposition til kompagnichefen, en militærisk fuldkommen uerfaren mand. Han forsøgte mange gange at sætte sig igennem ved at vifte folkene om næsen med sin pistol, mens han truede: *Jeg skyder jer!* Sammenbidte gjorde mændene alligevel deres pligt^{xvi}.

Torsdag den 8. februar brød der kl. 0530 en heftig skydning med infanterivåben løs. Skydningen forstærkedes konstant. En sovjetisk opklarings- eller kamppatrulje havde sneget sig gennem linjerne, og nu satte den sig fast på 2. kompagnis venstre fløj. Rieger og Freytag ilede til kompagniets kommandocentral, hvor kompagnichef Hirsch netop var i færd med at spise et kommisbrød. I venstre hånd holdt han et stykke pølse. Han havde munden fuld og kunne ikke svare på de spørgsmål, han blev stillet. Han skyllede efter med kaffe, sank, tyggede, sank og drak mere kaffe, før han kunne svare: *Ja, der blev skudt en smule, ellers var der ingen særlige hændelser.*

Foto 1: Folkestormgruppe i en maskingeværstilling på bredden af Oder lidt nord for Frankfurt 1. februar 1945

Rieger og Freytag begav sig på vej tilbage til bataljonskommandocentralen i Mittelmühle. Så detonerede artillerigranater pludselig foran dem, bag ved dem og til begge sider. De kastede sig ned, og Freytag landede i en kokasse.

Rieger råbte: *Russerne angriber. Freytag, hvor er reservoen?*

Freytag skrev efterfølgende: *Hvordan skulle jeg vide det i et øjeblik, hvor jeg var så chokeret? De måtte væk fra den paraply af ild, som de befandt sig under, og det lykkedes dem at komme helskindet derfra. Havde det så blot været deres liv, de skulle redde. Nu skulle de også føre bataljonen!*

Rieger: *Reservoen, Freytag. Reservoen. Alarmer omgående 1. og 2. kompagni!*

Freytag fik sendt ordonnanser af sted til begge kompagnier med ordre til omgående at oprette alarmberedskab. Han fandt ud af, at der ud over delingsføreren kun var fire mand i ordonnansdelingen. De øvrige havde meldt sig syge og befandt sig på infirmeriet.

Freytag sagde til mændene: *Fjenden er her! Tag jeres geværer, kammerater, og af sted! En "statelig" stridsmagt, men det var, hvad jeg kunne stampe op af jorden. Vi løb gennem den ildmur, som artilleriet bestandig lod hagle ned over os, og mirakuløst kom ingen af os til skade.*

Så stod den kompagnichef Hirsch hos ham. Fjenden havde bidt sig fast på Odernase, der var et fremspringende hjørne af en lervold. Der var

intet artilleri, ingen maskingeværer og ingen morterer! De to officerers maskinpistoler måtte tjene som det hele. På skift fyrede de løs. Bag dem gik et gevær af ved et uheld, selv om geværets indehaver ikke ville skyde. *Skyd ikke bagfra, skreg Freytag, der kan gå noget galt!*

Efterhånden havde en klynge af folk forsamlet sig om Hirsch og Freytag, og selvom der blev kommanderet spredning, samledes de igen. De to officerer forvandlede slagmarken til en eksercerplads. *Spredning - jeg skyder jer*, råbte Hirsch for at understøtte Freytags befaling. Freytag: *Tal ikke om skydning. Uden det er her farlig nok! Fra hinanden, mine herrer.*

På den ene side af Freytag blev en af mændene dødelig såret, og på den anden side af ham blev en anden såret. Han fór nu op og begyndte at kaste lerklumper efter folkene. Nu blev han endelig forstået, folkene spredtes, og nu fejlede salverne deres mål.

Forvirringen var enorm. En kendte ikke sit tjekkiske gevær og vidste ikke, hvordan det skulle lades og sikres. Hvad skulle de gøre med uudannede folk ansigt til ansigt med fjenden? Hirsch og Freytag arbejdede sig videre fremad med deres maskinpistoler, og de sprang rundt som harer, mens de råbte: *Skyd dog kammerater. Skyd!* Så endelig begyndte folkene at skyde. *Fremad, kammerater! Nu gælder det.* Jorden blev farvet rød af blod fra en såret. En sanitetssoldat pakkede sit udstyr ud hos ham. Hirsch løb fremad med sin deling. Han fik jord i maskinpistolens pibe, der blev ødelagt, da han affyrede næste skud. Nu var der kun en maskinpistol tilbage. Og så - fjenden var kastet tilbage!

De to officerer og deres mænd var nået frem til flodbredden. Netop da blev de angrebet af et fly, og flere sårede var resultatet. Det var et af deres egne fly, der havde angrebet dem. Mange hævdede, at det skyldtes deres brune SA-frakker, der i farven lignede russernes, at deres egne flyvere kunne tage så grusomt fejl. Så blev Freytag beskudt af deres egne folk, da han efter at have været kaldt til bataljonschefen gik tilbage igen. Han blev ikke ramt, men blev aldeles rasende. *Stop! Er I da blevet forrykte? Hold inde*, råbte han. *Det er da ikke vores. Det er da russerne*, råbte en tilbage. Freytag besluttede sig til at krybe tilbage til sin post. Alt andet var livsfarligt. En dræbt og mange sårede var resultatet af angrebet, og dagen skulle blive endnu mere hed.

En infanterienhed fra luftværnet havde ligget til venstre for Folkestormbataljonen. Den lå i hovedretningen for det sovjetiske angreb og var blevet presset tilbage således, at bataljonens fløj nu lå åben for at blive rullet op af angriberne, der fortsatte angrebet der og i selve Lebus by, hvor den lille styrke var stærkt presset i deres forsøg på at forsvare gaderne.

Da Folkestormbataljon 7/108 *Franken* havde mistet forbindelsen til den venstre naboenhed, var den tvunget til at bøje fløjen tilbage og forlænge den for at forhindre, at stillingerne blev rullet op af et angreb fra siden. Det betød, at de få mænd skulle forsvare en endnu længere front, selvom de i forvejen skulle forsvare en meget længere frontlinje end de under normale forhold kunne forventes at kunne klare. Det var ikke længere muligt at holde en reserve tilbage til at sætte ind på kritiske steder. Alle måtte frem i selve frontlinjen.

Nye angreb kunne forventes når som helst og hvor som helst. På begge sider af Lebus - Frankfurt vejen blev der på en hulvejsstrækning oprettet en blokeringsstilling med adskillige panserværnsvåben (pansernæver), hvis anvendelse ikke kun var begrænset til indsættelse mod pansrede køretøjer. Ved at udskifte granatens kappe til en anden type, kunne den sprænge som en slags "superhåndgranat". De var i virkeligheden også bataljonens eneste form for "artilleri", men med en effektiv skudvidde på kun ca. 60 m. At Folkestormsmændene så ingen anelse havde om betjeningen, var en helt anden sag^{xvii}.

Det var blevet aften. Efter timers kamp var der nu akkurat tid til forplejning, og mens de sultne maver blev fyldt, diskuteredes dagens oplevelser og erfaringer ivrigt. Forplejningen stod på te, brød og pølse. Helt roligt på bataljonens front var det dog ikke. Af og til lød der dumpe brag fra granatnedslag.

En sovjetisk enhed forsøgte at udnytte mørket til at angribe gennem det hul i forsvarslinjen, der var opstået, da luftforsvarsinfanteriet blev kastet tilbage. Angrebet var rettet mod bataljonens svage venstre fløj, hvor der ingen forberedte stillinger var, og de tyske forsvarere ikke havde nået at grave sig ned. De måtte ligge fladt på jorden og håbe på, at de udgjorde så lille et mål som muligt.

Bataljonschefen og bataljonsskriver Geigerle forlod staben for at begive sig på vej til det farlige sted. Freytag klatrede op ad en træbevokset skråning mellem Mittelmühle og hulvejen, hvorfra han med et gevær skød alt, hvad han kunne. Der var intet at se, men det sovjetiske artilleri bombarderede bogstavelig talt nu området. Pludselig hørtes der nogle detonationer, som Freytag genkendte som lyden af pansernæver. Det var russerne, der have fået fat i de våben, som luftværnsinfanteriet havde måttet efterlade.

Uafbrudt og hele tiden nærmere hørtes de sovjetiske maskingeværers takkende lyd. Som når guderne ville hævne sig på sine modstandere nærmede fjenden sig i voldsomme fremstød. Folkestormens geværild ramte også huse og træer, og *det lød som ekkoet af en helvedessang*,

skrev Freytag. Anspændtheden efter dagens kampe havde endnu ikke lagt sig hos folkene. Alle var overtrætte og med nerverne på højkant. Farerne steg voldsomt i det dystre ekko af natten.

Rieger og Freytag havde mistet forbindelsen med hinanden. Freytag lå mellem træerne i midten af 2. kompagni. Det var ikke til at se fjenden, kun af og til glimtene af geværernes mundingsild. *Har De set kaptajn Rieger?* spurgte han og konstaterede, at det egentlig var et dumt spørgsmål i det nærmest totale mørke. Alligevel lykkedes det for ham at finde Rieger og hans skriver. Inden de fik sagt et ord detonerede artillerigranater omkring dem. *Hr. kaptajn, vi må...!* Freytag var sprunget væk, og da han kom tilbage, var Rieger ikke til at finde.

Senere erfarede han, at Rieger havde begivet sig til den truede venstre fløj. Det havde været nødvendigt at forlægge 1. kompagni til venstre for den lille landsby Wüste Kunersdorf. Ind mellem artillerigranaternes detonationer lød råbene: *Hjælp - hjælp! Saniteter!* Sårede lå rundt på jorden. Den sovjetiske ild nærmede sig mere og mere. Freytag: *Hvorfra kommer der reserver, der kan ledsage os i denne hekse-sabbat^{xviii}?*

Der var totalt kaos i det fuldstændige mørke. Ordonnansen kunne ikke længere finde kompagnichefen, og også bataljonschefen og hans adjudant var forsvundet. Fra skråningerne faldt sårede ned, andre humpede bare rundt. Fjenden var ved at omringe venstre fløj. En vild fjendtlig beskydning med håndvåben raslede i umiddelbar nærhed.

En råbte: *Hr. oberstløjtnant Rudolph ønsker at tale med bataljonschefen.* Freytag svarede: *Bataljonschefen befinder sig i ildlinjen. Her er hans adjudant.* Rudolph var rådgivende officer for den nu forsvundne kommandant over Lebus, oberst Settler. Han var iført lodenfrakke, jægerhat og Folkestormens armbind og var dukket op som en skygge. Det var lige det, der manglede og netop nu, tænkte Freytag og sagde: *Hr. oberstløjtnant, her har alle hænder nok at gøre. Kort sagt: russerne angriber. Der er intet at stille op over for den styrke. Bag os ligger sumpene. Han [fjenden] vil kaste os i den, og så ser det på alle måder skidt ud med vores forsvars- og sikringsopgave. Den høje russiske kommandør må være utilfreds med dagens udbytte, og nu jager han sine mænd ud i natten og forstyrrer vores nattero!*

Freytag fortsatte sin beretning: *Jeg kunne ikke se hans ansigt, men jeg antager, at han ikke lo. Som sin "store" læremester havde han ingen humor.*

I stedet kunne Freytag have ønsket, at major König var hos dem. Måske havde han endnu reserver, ligegyldigt hvilke, men efter at telefonledningen var blevet skudt itu, havde de ikke forbindelse til ham. Tidligere havde de med nogle reserver kunnet presse sådanne brohove-

der tilbage i floden. Det gik ikke længere. De skulle være glade, hvis de overhovedet var i stand til at holde det, der nu var tilbage.

Sovjetenhederne nærmede sig Folkestormens stillinger uden, at de tilsyneladende tog særlig notits af forsvarernes beskydning med håndvåben. Presset på højre fløj var nu stærkest, og Folkestormens antal faldne og sårede var stigende. Så veg 2. kompagni tilbage og samlede sig på vejen. *Hvad er der løs?* råbte Freytag, *I samler jer på vejen uden ordre!* Efter råd fra oberstløjtnant Rudolph havde bataljonschefen givet ordre til at gå tilbage bag det sumpede område. Sætter russerne nu det store angreb ind for at oprulle hele Oder fronten? Situationen var helt uoverskuelig. Der blev svaret: *Vi lader os ikke kaste i sumpene. Vi vil ikke omkomme som hunde!*

Flere store granater slog ned i vejen, og der opstod nærmest en ildorkan. Hårdt sårede stønede og jamrede. En havde mistet et ben. Bataljonschef Rieger kom selv med en hårdt såret liggende på en kærre. Han havde fundet ham liggende hjælpeløs i mørket.

Vi må jo ikke gå tilbage, Freytag, råbte han. *Har De talt med oberstløjtnant Rudolph?* spurgte Freytag. *Nej, jeg har ikke set ham,* lød svaret. En ny artillerisalve bragede ned nær ved dem. Mændene var ikke længere til at holde tilbage. *Fjenden bryder igennem! Fjenden bryder igennem! Og hvad bliver der så af os?* lød råbene. *Der opstod panik, som kun kunne standses ved at vise koldblodighed,* fortalte Freytag. *Vi trak os tilbage.*

På bakkerne bag sumpene og møllen blev der gravet en ny forsvarsstilling. Ildorkanen lå nu foran dem, og den ebbede efterhånden ud. En mærkværdig bedragerisk ro hvilede pludselig over dem. Derefter blev adskillige mænd grebet af fortvivlelse: *Vi ser aldrig mere vore hjem,* lød det fra mændene, der lå udstrakte, og det på et tidspunkt, hvor de endnu ikke havde gravet sig ned. Det er bittert, når døden står umiddelbart for øjnene. *I vil gense jeres hjem. Jeg lover jer det, hvis det står til mig,* trøstede Freytag dem, men han anede ikke, hvordan han skulle bære sig ad med at holde sit løfte^{xix}.

Igen flammede ilden fra det sovjetiske artilleri op, og drønene rullede ind over Folkestormsmændene som et tusindtalligt ekko. Det var utroligt, at 2. kompagni i det hele taget havde formået at samle sig igen. Den foregående dags uophørlige kampe, der også fortsatte om natten, havde fået mange af folkene til at bryde psykisk sammen. Kompagnichef Hirsch samlede dem og marcherede med dem væk fra Freytag. De marcherede som var selveste Fanden i hælene på dem. De højspændte nerver faldt mere til ro under march. Undervejs blev kompagniet stand-

set, hvorefter det marcherede tilbage, og om morgenen var det atter på plads.

Rieger forsøgte at hente forstærkninger til bataljonen. Ved Chausseehaus blev han standset. En kaptajn Meyer, der var stabsofficer i Fæstning Frankfurt, påstod, at Rieger var gået tilbage uden tilladelse og meddelte ham, at han måtte forsvare sig for krigsretten. Hen mod morgen blev Rieger anholdt af en militærpolitipatrulje fra Frankfurt.

Det ramte mig som et kølleslag, berettede Freytag. Det var åbenbart ikke nok, at man sendte gamle, syge mænd i døden med troppeenheder, der ikke var enheder, og gav dem kampopgaver, som de på grund af manglende uddannelse overhovedet ikke kunne udføre. I stedet for at undersøge, hvad der egentlig var sket, havde man på grund af et ondsindet rygte anholdt manden, der i ni dage ikke havde gjort andet end sin pligt og havde slået de første sovjetiske angreb tilbage.

Der blev ingen menneskelige hensyn taget til, at Rieger trods sin alvorlige sygdom havde meldt sig frivillig af idealisme. Der blev heller ikke taget hensyn til, at Riegers styrke var gamle, syge, dårligt bevæbnede og uuddannede mænd, der overhovedet ikke var egnede til at føre krig. Man havde spændt buen for hårdt! Man havde gjort bedre ved at sende bataljonen og bataljonsføreren hjem, men gjorde det ikke. Man overgav den tapre til sine plageånd, som nu vil gøre kort proces ham i en krigsret. Og Djævelen [Hitler] stod bag det hele.

Det var ødelæggende for mændene, at de havde mistet deres bataljonsfører. I første omgang fik Freytag overdraget ledelsen. Han fik lige akkurat tid til at tage afsked med Rieger, der tavst så på ham med store rolige øjne.

Endnu før krigsretten var blevet samlet, ringede den øverstkommanderende for 9. Armé, general Busse, til oberst Langkeit, der befandt sig i sin divisions kommandocentral i landsbyen Libbenichen. Langkeit fik en direkte ordre til at stille Rieger for en standret og skyde ham, men Langkeit var ikke som de fleste. Han nægtede at adlyde ordren og svarede Busse, at han ville tage en samtale med manden, og det måtte være nok. Busse insisterede. Rieger skulle omgående henrettes. Langkeit havde ikke til hensigt at efterkomme ordren, og formentlig på grund af frontudviklingen hørte han ikke mere herom fra generalen.

Freytag fortalte videre, at 10. februar kl. 1615 ankom kaptajn Meyer og meddelte, at bataljonschef Rieger ikke kom tilbage, og han præsenterede den nye bataljonschef Kurt Lettow fra Frankfurt.^{xx}

Freytag beskrev den nye bataljonschef sådan: *Næsten som en joke. Hans ansigtsudtryk med en væg hage og et vigtigt udtryk passede mig overhovedet ikke. Han var klædt i feltgråt. De fire stjerner skinnede på de sorte kravespejle. Bataljonschef Lettow! Han var pinligt ren, veludhvilet, glatbarberet,*

smukke ridestøvel pudset til højglans. På hovedet bar han en officershue med læderskygge af ældre art. Han var strithåret og temperamentsfuld. Hans ansigt skinnede af åbenlys glæde over den opgave, han var blevet tildelt, at føre en bataljon. Han erklærede straks, at han var medlem af nazipartiet.

En sovjetisk soldat skrev 8. februar 1945 i et brev til sit hjem bl.a.:
[...] *Nu kæmper jeg på fjendens territorium et eller andet sted ved Oder. Hoor sjovt det er, at alle disse frygtelige ikke slag finder sted i vores hjemområde, men på fjendens område. Tyskland brænder og står helt i flammer. Vores soldater tager nu hævn for alt det, der overgik vort folk under den tyske besættelse. [...]*
Her i Tyskland går det os endnu bedre end for tyskerne hos os, og vi lader os intet byde. Vi tager, hvad hjertet begærer, fordi tyskerne på grund af angrebet har ladet alt ligge og bare forsøger at undslippe vores domstol. Men langt kommer de ikke. Overalt finder vore soldater dem og afregner med dem, som soldaterloven befaler det: Hævn, blod for blod... Jeg slår tyskerne ubarmhjertigt og uden at fejle og har ikke den ringeste medfølelse for de elendige Fritzer [...]

Brevskriveren faldt ved Oder i april 1945^{xxi}.

De sovjetiske militære ledere accepterede disse forekommende fænomener af individuelle gengældelse så længe opfyldelsen af de militære mål ikke var i fare. Mange af officererne deltog selv i voldtægterne af tyske kvinder. Der findes dog også beretninger, der viser, at en del soldater og officerer i den Røde Hær var imod denne blinde hævn. Det gælder bl.a. forfatterne Aleksandr Solsjenitsyn og Lev Kopelev, der begge var officerer.

ⁱ Nebelwerfer (tågekaster) Nebelwerferen fik sit navn som en misinformations strategi, der skulle narre observatører fra Folkeforbundet, der observerede en eventuel overtrædelse af Versaillestraktaten, til at tro, at det blot var en anordning til at skabe et røgslør. De var først og fremmest beregnet til at levere giftgas og røggranater, selv om en højeksplosive granater fra begyndelsen blev udviklet til Nebelwerferne. Med undtagelse af Balkan-kampagnen blev Nebelwerferne bruges i alle kampagne for den tyske hær under 2. verdenskrig. Nebelwerferen fremstilledes i kalibrene 100, 150, 210 og 300 mm og desuden i andre specialudgaver til bl.a. luftforsvar.

ⁱⁱ Thieme, Wolf: Die letzten Tage von Klessin - Stern 3. marts 2005.

ⁱⁱⁱ Thate, Siegfried: Lebuser Heimat-Lexikon im Aufbau,
<http://www.thate.info/lexikon/gloss01/kamp.html>.

^{iv} Loringhoven, Hanns Baron Freytag von.: Das letzte Aufgebot des Teufels s. 22.

-
- ^v Loringhoven, Hanns Baron Freytag von: Das letzte Aufgebot des Teufels s. 21-22.
- ^{vi} Thate, Siegfried: Lebuser Heimat-Lexikon im Aufbau,
<http://www.thate.info/lexikon/gloss01/kamp.html>.
- ^{vii} Thate, Siegfried: Lebuser Heimat-Lexikon im Aufbau,
<http://www.thate.info/lexikon/gloss01/kamp.html>.
- ^{viii} Die Tagebücher von Joseph Goebbels, Band 15, Januar-April 1945, s. 315.
- ^{ix} Die Tagebücher von Joseph Goebbels, Band 15, Januar-April 1945, s. 315f.
- ^x [de.wikipedia.org/wiki/Geschichte_der_Stadt_Frankfurt_\(Oder\)#Zweiter_Weltkrieg](http://de.wikipedia.org/wiki/Geschichte_der_Stadt_Frankfurt_(Oder)#Zweiter_Weltkrieg)
- ^{xi} SS-Führungsamt/Amt II, Org.Abt. Ia/II Tgb.Nr. 972/45 v.Kdos. Berlin-Wilmersdorf, Kaiserallee 188, 26. Feb. 1945, Betr.: Umgliederung Gen.Kdo. XI. SS-A.K. mit Korpstruppen 111. Bezug: SS-FHA/Amt II, Org.Abt. Ia/II, Tgb.Nr. 5240/44 g.Kdos. v. 28.12.1944. Efter ordre fra Reichsführer-SS ændres Generalkommando XI. SS-Armékors til Generalkommando XI. SS-Panserarmékors. Ændringen var gældende for såvel navnet som den organisationsmæssige opstilling af staben med tilhørende enheder.
- ^{xii} Hele dette afsnit bygger på Hanns Baron Freytag von Loringhovens nedskrevne erindringer.
- ^{xiii} Loringhoven, Hanns Baron Freytag von: Das letzte Aufgebot des Teufels s. 42ff.
- ^{xiv} Samme s. 46f.
- ^{xv} Samme s. 47ff.
- ^{xvi} Samme s. 49.
- ^{xvii} Samme s. 53.
- ^{xviii} Heksesabbat, i folketroen hekseenes årlige forsamling med Djævelen, ofte på et bjerg, f. eks. Bloksbjerg (Brocken i Harzen) eller Hekkenfeldt (Hekla på Island). I nordisk tradition har skærtorsdag, Valborgsaften (30/4) eller sankthansaften været regnet som mødetidspunkter.
- ^{xix} Loringhoven, Hanns Baron Freytag von: Das letzte Aufgebot des Teufels s. 55f.
- ^{xx} Kurt Lettow var direktør i Frankfurter Renovationselskab. Han medbragte en stedkendt ordonnans, den hjemsendte Werner Ziebold. Lettow forsvandt under slaget ved Halbe og er fortsat savnet.
- ^{xxi} Arlt, Kurt: Die Rote Armee vor Berlin - Kritische Anmerkungen zu Kampfführung, Machtausübung und Verhalten mitdem Abstand von 60 Jahren s. 10.